

Mer frihandel = fler jobb?

Sysselsättningseffekter av ett handelsavtal mellan EU och USA

David Ljung

Mer frihandel = fler jobb?

**Sysselsättningseffekter av ett handelsavtal mellan
EU och USA**

David Ljung

Tankeverksamheten inom Arbetarrörelsen i Göteborg

Om författaren

David Ljung är politiskt sakkunnig för de svenska socialdemokratiska ledamöterna i EU-parlamentet.

Författarna svarar själva för framlagda uppfattningar och slutsatser i Tankeverksamhetens skrifter.

Ansvarig utgivare: Ann-Sofie Hermansson
www.tankeverksamheten.se
redaktion@tankeverksamheten.se

ISBN 978-91-87077-41-8

Göteborg 2015

Mer frihandel = fler jobb?

Sysselsättningseffekter av ett frihandelsavtal mellan EU och USA

Inledning

Sedan 1,5 år tillbaka pågår förhandlingar om ett frihandelsavtal mellan EU och USA: *Transatlantic Trade and Investment Partnership* (TTIP).

Syftet är att främja handeln genom att sänka tullar, ta bort handelshinder som beror på skillnader i regler/standarder samt ömsesidigt öppna upp den offentliga upphandlingen. Om avtalet blev verklighet skulle det bli det största i sitt slag i världen.

Debatten om avtalet är polariserad. EU-kommissionen, som förhandlar för europeisk del, räknar med att avtalet skulle bli en rejäl ekonomisk vitamininjektion på båda sidor Atlanten. Detta är en bild som bl a delas av många företag och företagsorganisationer. Andra aktörer tror på mindre goda ekonomiska konsekvenser. De pekar i stället på risker för sänkta miljökrav, oschysst konkurrens via social dumpning eller begränsningar i det demokratiska beslutsfattandet.

Även när det specifikt gäller jobben går meningarna isär. Förespråkarna ser framför sig fler jobb, en god löneutveckling och en dynamik där jobbekvationen i de flesta branscher blir positiv. Skeptikerna talar i stället om neutrala eller negativa jobbeffekter där lönerna pressas och flera branscher i ökad transatlantisk konkurrens får problem.

Syftet med denna korta rapport är att lite närmare analysera jobbaspekten. Hur bör man i generella termer resonera när det gäller sambanden mellan frihandel och jobb? Hur kan man mer specifikt förvänta sig att TTIP skulle påverka europeisk och svensk arbetsmarknad? Hur skulle plus och minus i jobbkalkylen se ut? Vore ett avtal av detta slag ett sätt att pressa ner arbetslösheten?

Att studera jobbeffekter av ökad frihandel är svårt. Att hitta rätt i förutsägelser om vad just TTIP skulle innebära är dessutom en extra hård nöt att knäcka. Tanken med rapporten är därför inte att ge några skarpa svar, utan att mer allmänt försöka guida den som i detta avseende vill se in i framtiden.

1. Heta känslor

För- och nackdelarna med frihandel har debatterats i hundratals år. Städer och länder har genom historien tvingats reda ut hur de ska förhålla sig till omvärlden. Är öppna dörrar och ett fritt handelsutbyte den mest gynnsamma modellen, eller är det i stället mer fördelaktigt att via tullar och andra handels hinder skydda den inhemska produktionen?

Ofta har diskussionerna varit intensiva. Att TTIP nu rör upp heta känslor är i det historiska perspektivet inget undantag, ut snarare en del i ett välkänt mönster. Anledningarna är flera:

- Frågorna är mycket viktiga. Vilka beslut som fattas får stor ekonomisk betydelse.
- Detta är ett område där det är särskilt svårt att bedöma effekterna av olika beslutsalternativ. Det är till exempel aldrig självklart hur ett planerat handelsavtal kommer att slå i praktiken. Därmed blir det fritt fram för spekulationer och för debattörer som i drastiska termer vill ta ut svängarna.
- Det är lätt att attityder till den egna identiteten och till främlingar kommer med i bilden. Ska vi genom utökade handelskontakter närma oss "dom andra", eller ska vi snarare se till att inte ha så mycket med "dom andra" att göra?
- Handeln existerar inte i ett tomrum, utan har viktiga kopplingar till andra tunga och engagerande frågor: krig och fred, orättvisor mellan rika och fattiga länder, miljön, sociala förhållanden, grundläggande rättigheter etc.

I många fall har diskussionerna utmynnat i komplexa politiska lösningar. De heta känslorna har inte sällan begravts i krångliga kompromisser där en "lagom" dos av öppenhet kombineras med en "lagom" dos av skydd och ett "lagom" stort hänsynstagande till sådant som rör samhället i vidare mening. För tillfället är det svårt att se var TTIP-processen ska ta vägen, men det är inte otänkbart att även den landar någonstans åt det hållet.

2. Grundsyn: Frihandel fungerar

Efterkrigstidens internationella debatt har bitvis varit livlig. Samtidigt har det funnits ett starkt och stabilt stöd för att den generella grundstrategin bör gå

ut på att successivt öka frihandeln. Det har etablerats en bred samsyn om att slutsatserna i de klassiska nationalekonomiska handelsteorierna stämmer: länder tjänar på att handla med varandra.

1700-talsekonomen Adam Smith var en pionjär på området. Han visade och argumenterade för att ökad frihandel inte är ett nollsummespel där den ena sidan vinner och den andra förlorar, utan något som alla involverade parter kan vinna på.

Smiths kollega David Ricardo, verksam i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet, utvecklade utifrån samma grundsyn teorin om komparativa fördelar. Slopade handelshinder ger de inblandade länderna möjlighet att genom specialisering producera det som de relativt sett är bäst på. Detta ger en mer effektiv gränsöverskridande arbetsfördelning som alla tjänar på i längden.

Under första halvan av 1900-talet gjorde svenskarna Eli F Heckscher och Bertil Ohlin viktiga insatser när de förstärkte och förfinade i första hand Ricardos teoribildning.

Den breda enigheten kring att ökad handel i princip är bra för alla har fått ett ordentligt praktiskt genomslag i den internationella handelspolitiken. Inom ramen för GATT, WTO, EU samt ett stort antal bi- och multilaterala handelsavtal har tullar och andra handelshinder sänkts på bred front. Den övergripande trenden i riktning mot allt lägre handelshinder har varit en drivande faktor i den alltmer långtgående globaliseringen.

3. Jobben: Teoretiska luckor, men relativt positiv empiri

Var kommer då jobben in i bilden? I det avseendet är de teoretiska linjerna mer diffusa. Ett grundproblem är att de ledande forskarna på området bara i begränsad utsträckning intresserat sig för arbetsmarknader och jobbeffekter.

De teoretiska modellerna för att analysera frihandelns konsekvenser har som regel baserats på antagandet att arbetsmarknader präglas av full sysselsättning. Utgångspunkten har varit att jobb flyttar och lönejusteringar är att vänta när handeln och konkurrensen öppnas upp, men att alla arbetstagare i princip kan ta alla jobb till vilken lön som helst och att alla som vill arbeta gör det. Korta störningar i samband med handelsförändringar kan förekomma, men på medellång sikt är det full sysselsättning som gäller. Arbetslöshet definieras helt enkelt bort. I vissa modeller använder man inte den fulla sysselsättningen som fast punkt, men även i sådana modeller antar man som regel att sysselsättningen med undantag för korta störningar är konstant (Görg 2011, 22; European Commission 2013, 15f; CEPR 2013, 70-78).

Följaktligen har handelsinriktade ekonomer haft en hel del att säga om lönejusteringar och omflyttning av arbetskraft, men nästan ingenting om sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåer. Vad som faktiskt händer vid han-

delsförändringar på verklighetens icke-perfekta arbetsmarknader – där alla inte kan ta alla jobb och där lönesättningen på olika vis är reglerad – har varit något av en icke-fråga.

Eftersom de flesta forskare haft en positiv grundsyn på frihandel har den implicita slutsatsen nog ofta varit att handelsöppningar på det stora hela taget är bra även i ett sysselsättningsperspektiv. Frågan har dock sällan problematiserats i detalj.

Sedan 90-talet har en rad forskare försökt ta tag i saken. De har introducerat en mer realistisk syn på arbetsmarknaden i denna typ av frihandelsmodeller. I verkliga livet flyttar ju inte arbetstagare var som helst på nolltid för att jobba för vilken lön som helst. Full sysselsättning är något mycket ovanligt. Arbetslöshet är en realitet. Det rimliga är därför att utgå från att ändrade handelsmönster faktiskt får genomslag även på sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåerna. Användningen av dessa utvecklade modeller har dock gett ganska blandade resultat. Det har varit svårt att identifiera några generella samband (Görg 2011, 22ff).

Om man går från teori till empiri finns det lite mer att ta fasta på. Särskilt på senare tid har forskare i empiriska undersökningar studerat sambandet mellan frihandel och jobb. Resultaten går någorlunda enhetligt åt samma håll.

På basis av en analys av 92 länder under perioden 1990-2000 drar Dutt et al. (2009) slutsatsen att ökad öppenhet – beräknad både i termer av handelsvolym och frånvaro av handelshinder – i det längre perspektivet ger sänkt arbetslöshet. På kort sikt kan arbetslösheten i vissa fall öka, men på längre sikt är jobbeffekterna som regel positiva.

Utifrån data från 70-talet och framåt från såväl OECD-länderna som övriga delar av världen räknar Felbermayr et al. (2011) sig fram till att ökad öppenhet – uttryckt som handelsandel av BNP – på lång sikt ger minskad strukturell arbetslöshet. Orsaken till detta är framför allt att öppenheten driver fram en stark produktivitetsutveckling.

Dessa mönster går igen i andra studier som gjorts. Varierande kortsiktiga jobbeffekter utvecklas långsiktigt till sänkta arbetslöshetssiffror (Görg 2011, 25ff; World Trade Organisation 2013, 227ff).

4. TTIP är annorlunda

Vad som hittills sagts är en viktig ingång i den nu aktuella TTIP-debatten. Klassiska handelsteorier och tidigare empiriska effekter är nyttiga faktorer att ha med sig i bagaget.

Samtidigt bör man ha klart för sig att TTIP till ganska stor del avviker från traditionen. Det återstår att se var avtalstexten landar när förhandlingarna

väl är avklarade, men det mesta tyder på att TTIP blir nydanande och unikt. Det kan inte jämföras rakt av med tidigare frihandelsinitiativ.

TTIP är bara till en liten del ett klassiskt handelsavtal. Tullarna är redan mycket låga mellan EU och USA. Variationerna mellan olika sektorer är ganska stora, men i genomsnitt ligger tullarna någonstans mellan två och fem procent. Att sänka dem får därför inte särskilt stora effekter annat än i ett par sektorer. Inom jordbruk/livsmedel och motorfordon spelar tullarna fortfarande en tydlig roll (Raza et al 2014, IV; CEPR 2013, 14f; CEPII 2013, 3f).

Huvudpoängen med TTIP är i stället att ta bort s.k. icke-tariffära handels hinder och att förbättra investeringsförutsättningarna. Omkring 80 procent av de tänkta vinsterna med TTIP skulle genereras genom den typen av insatser (CEPR 2013, vii). Det handlar om att på en rad områden omvandla dubbla uppsättningar av regler och standarder till gemensamma regler och standarder. Det handlar om att öppna upp för gränsöverskridande satsningar inom ramen för den offentliga upphandlingen. Det ska helt enkelt bli lättare att – även oberoende av tullarna – göra affärer över Atlanten.

Särskilt gynnsamt skulle detta bli för de mindre exportföretagen. Eftersom de oftast har högre relativa kostnader än storföretagen för att anpassa sig till regler, standarder och upphandlingsvillkor tjänar de relativt sett mer på den typen av förenklingar (European Parliament 2015, 68).

Att TTIP i denna mening har en annorlunda tyngdpunkt gör att man analytiskt hamnar på delvis obruten mark. Borttagandet av tullar är en ganska enkel åtgärd med relativt förutsägbara konsekvenser. Hur TTIP:s systematiska borttagande av icke-tariffära handelshinder skulle fungera i praktiken är det betydligt svårare att värdera (EPRS 2014, 1ff).

Dessa generella utmaningar påverkar även bedömningen av avtalets jobb-effekter. Jobbfrågan blir liksom övriga aspekter ganska oklar och krånglig.

5. Modeller och övergripande effekter

Med dessa förutsättningar har det i flera sammanhang gjorts ett omfattande arbete för att förutsäga konsekvenserna av TTIP. Prognoser har utarbetats utifrån olika teoretiska modeller och på basis av olika dataunderlag.

Ett flertal studier har så långt funnits med i debatten. Möjligen kan man säga att följande sex har varit särskilt centrala: Ecorys (2009), Kommerskollegium (2012), CEPR (2013), CEPII (2013), Bertelsmann Stiftung (2013) samt Capaldo (2014)¹. Av dessa är den av EU-kommissionen beställda CEPR-undersökningen det underlag som kommissionen nu främst lutar sig mot i argu-

¹ För att i det följande inte göra texten för rörig görs inga specifika referenser till enskilda resultat i dessa studier – vilka alla är relativt lättillgängliga.

mentation och förhandlingar. Ecorys-studien beställdes av kommissionen i en tidigare fas. Kommerskollegium, CEPII, Bertelsmann och Capaldo är fristående.

CEPR-, CEPII-, Kommerskollegium- och Ecorys-studierna representerar vad som är att betrakta som "mainstream" på området. De bygger på simuleringar med hjälp av varianter den s.k. *Computable General Equilibrium*-modellen (CGE). Detta ligger i stort sett i linje med den klassiska teoribildningen. Det innebär bl a att lönejusteringar och omflyttningar av arbetskraft mellan sektorer och branscher analyseras, men att generella sysselsättnings- och arbetslöshetsaspekter utelämnas. I stället gör man antaganden om full eller konstant sysselsättning. Även Bertelsmann-studien bygger på CGE, men där görs några analytiska avsteg som bl a innebär att sysselsättningseffekterna kan beräknas. Capaldo-studien bygger på en metodik som skiljer sig från de övriga fem och som även den skapar möjligheter att skatta sysselsättningseffekter.

Beräkningarna blir av nödvändighet mycket komplexa. Enkelt uttryckt måste den som vill räkna på detta väga åtminstone fyra parallella effekter mot varandra:

- Bättre exportmöjligheter för europeiska företag. Detta är ett uppenbart resultat av att handelshinder rivs. En undersökning beställd av Svenskt Näringsliv illustrerar dynamiken. Av nära 700 tillfrågade svenska företag med affärer mot USA säger mellan 55 och 70 procent – beroende på om det gäller tullar, rättslig osäkerhet, ojämna kravnivåer eller dubbla byråkratiska krav – att de skulle öka exporten om handelshindret i fråga togs bort (Lemne 2015-01-12).
- Hårdare konkurrens från amerikanska företag. Att hinder tas bort innebär att amerikanska företag på motsvarande sätt får bättre tillgång till den europeiska marknaden. Det ger en tuffare konkurrens som gynnar europeiska kunder, men som oundvikligen leder till att ett antal mindre konkurrenskraftiga europeiska företag får problem. I vissa branscher blir trycket särskilt stort.
- Minskad handel inom EU när EU-USA-handeln expanderar. Detta är den första av två substitueringsmekanismer. När handelsflödena till och från USA ökar bör man räkna med att flödena inom EU minskar.
- Påverkan på handeln med övriga världen. Detta är den andra mekanismen. Den är mer svårbedömd. Om flödena EU-USA ökar kan man tänka sig att de europeiska flödena mot resten av världen minskar. Man skulle dock också kunna tänka sig att en så omfattande fri-

handelsreform förenklar handeln även med omvärlden och att nettoresultatet i så fall blir ökade flöden.

Utöver detta måste det göras avgörande antaganden om hur ambitiöst avtalet blir när det gäller att ta bort handelshinder och hur effektivt det i nästa steg implementeras. Här är implementeringen särskilt svårbedömd. Att gå från dubbla till enhetliga regler och standarder kan till exempel låta enkelt i teorin, men kan visa sig svårare att genomföra i praktiken.

Var landar då de olika studierna när räkneoperationerna är klara?²

Sannolikt talar vi om klart större handelsvolym. CEPR-studien tror, om det blir ett brett och ambitiöst avtal, på en långsiktig TTIP-relaterad ökning av EU-exporten till USA med cirka 28 procent (och av USA-exporten till EU med cirka 37 procent). Medan CEPII förväntar sig större ökning än så ser Ecorys framför sig mer modesta ökning. Vidare gör CEPR bedömningen att såväl EU:s som USA:s handel med resten av världen skulle expandera och att minskningen av handeln inom EU skulle bli relativt begränsad. Ser man till EU:s totala export är CEPR:s skattning att den skulle stiga med cirka sex procent (och att USA:s skulle stiga med cirka åtta procent).

Bertelsmann och Capaldo-studierna sticker relativt detta iväg åt varsitt håll. Bertelsmann-bedömningen är att både EU-exporten till USA och USA-exporten till EU skulle öka mer än i det scenario som CEPR målar upp. Samtidigt innehåller Bertelsmann-kalkylen ganska rejäla minskningar av intra-EU handeln och en negativ påverkan på handeln gentemot övriga världen. Capaldo å sin sida – som i sina grundantaganden bl a ser framför sig en mycket svag ekonomisk utveckling i Europa och USA – gör en genomgående pessimistisk värdering där nettoexporten från EU till och med minskar.

För svensk del förutsäger Kommerskollegiums studie, som generellt ger mindre effekter på handelsvolymerna än CEPR:s, en ökning av exporten från Sverige till USA med cirka 17 procent (och åt andra hållet med cirka 15 procent).

Tittar man lite närmare på hur handelsmönstren skulle förändras talar det mesta för att skillnaderna mellan olika sektorer skulle bli stora. CEPR-studien ger följande bild av hur EU-exporten till USA skulle påverkas i några av sektorerna: jordbruk, skogsbruk och fiske +15 procent, bearbetade livsmedel +46 procent, elektriska maskiner +35 procent, motorfordon +149 procent, metall och metallprodukter +68 procent, papper och pappersprodukter +20 procent, vattentransport +sju procent, finans +nio procent, försäkring +åtta procent, affärstjänster +två procent, byggande +tre procent. Siffrorna är över nästan hela linjen högre när det gäller USA-exporten till EU. Där ökar till exempel volymen för motorfordon med hela 347 procent.

² På grund av studiernas varierande upplägg är siffrorna sällan fullt ut jämförbara. Detta är dock ett försök att så rättvisande som möjligt ställa siffrorna mot varandra.

När det gäller de bilaterala handelsflödena mellan Sverige och USA är Kommerskollegiums prognos att den svenska exporten skulle öka i nästan alla sektorer. Inga minskningar skulle vara aktuella. Några exempel: jordbruk +86 procent, mediciner/kemikalier +14 procent, elektronisk utrustning +47 procent, motorfordon +27 procent, luftfart +32 procent, metaller +35 procent, träprodukter +16 procent, transporttjänster +en procent, finansiella tjänster +17 procent, försäkring +nio procent, byggande noll procent. Importen från USA till Sverige skulle i grova drag spegla detta mönster. Handelsvolymerna från det hållet skulle, med något undantag, förändras på ett liknande sätt.

Om man översätter totalförändringarna i handelsvolymerna till tillväxtsiffror kommer CEPR-studien, givet att det blir ett brett och ambitiöst avtal, fram till att EU:s BNP långsiktigt skulle vara cirka 0,5 procent högre (och USA:s BNP cirka 0,4 procent högre) med TTIP än utan TTIP. Både Ecorys (i jämförbart scenario) och CEPRII räknar sig i stället fram till cirka 0,3 procent. Bertelsmann hamnar på en kraftfull BNP-ökning (mätt per capita) på i storleksordningen fem procent. Capaldo förutspår BNP-minskningar i olika delar av EU på mellan 0,1 och 0,5 procent. Kommerskollegium talar i sin prognos om en BNP-ökning för både EU och Sverige på ca 0,2 procent.

Att resultaten spretar så markant mellan studierna säger en del om vilka känsliga räkneoperationer detta är. Små justeringar i grundantagandena – som inte kan vara annat än förenklingar av och kvalificerade gissningar om verkligheten – kan ge stora skillnader i slutresultaten.

Vem ska man tro på? Det är ingen helt lätt fråga.

Europaparlamentet har för sina ledamöters del tagit fram en oberoende utredning i syfte att bringa lite mer klarhet. Den utredningen drar slutsatsen att CEPR-studien och dess CGE-modell motsvarar *state-of-the-art* på området och att detta var det bästa tillvägagångssätt som EU-kommissionen kunde använda. Detta trots studiens svagheter när det till exempel gäller jobb-aspekten. Att utredningen på det viset sluter upp bakom kommissionen var på intet sätt givet och bör ses som ett slags kvalitetsstämpel. Utredningen sätter allvarliga frågetecken framför Bertelsmann-studiens väldigt positiva resultat. De ses helt enkelt inte som realistiska. Utredningen kom före Capaldo-studien och hade alltså inte möjlighet att ta ställning till den (EPRS 2014).

6. Förmodade jobbeffekter

Utifrån denna övergripande bild av TTIP:s eventuella konsekvenser – vad kan mer specifikt sägas om jobbeffekterna? Vilka förutsägelser har gjorts? Vad är rimligt att vänta sig?

CEPR-studien har alltså ingenting direkt att komma med vad gäller generella sysselsättnings- och arbetslöshetsnivåer. Detsamma gäller för Ecorys och CEPII.

En faktor som CEPR-studien inkluderar är dock löneutveckling. Där är prognosen att lönerna i EU blir 0,5 procent högre med än utan TTIP för både mer kvalificerade och mindre kvalificerade arbetstagare.

En annan faktor är omsättningen på arbetsmarknaden. Där är CEPR-slutsatsen att TTIP inte skulle ge några större effekter utöver den normala omsättningshastigheten när arbetstagare byter jobb. En viss överflyttning mellan sektorer – från de mindre konkurrenskraftiga till de mer konkurrenskraftiga – skulle dock äga rum. Där går det att på båda sidor Atlanten tala om vinnare och förlorare.

Ser man till mer kvalificerade arbetstagare förutsäger CEPR-kalkylen bl a följande sektorrelaterade sysselsättningsförändringar inom EU: jordbruk, skogsbruk och fiske +0,1 procent, bearbetade livsmedel +0,3 procent, elektriska maskiner -7,0 procent, motorfordon +1,3 procent, metall och metallprodukter -1,6 procent, papper och pappersprodukter -0,2 procent, vatten-transport +0,4 procent, finans +0,1 procent, försäkring +0,6 procent, affärstjänster -0,2 procent, byggande +0,2 procent. Siffrorna för mindre kvalificerade arbetstagare är nästintill identiska.

Indikationen är alltså att motorfordon skulle bli en europeisk vinnarsektor samt att elektriska maskiner och till viss del även metall och metallprodukter skulle bli förlorare.

Motorfordonssektorn skulle påverkas mycket markant av TTIP. I denna sektor finns redan en omfattande tvåvägshandel över Atlanten i både delar och färdiga fordon. Flera europeiska företag har också tillverkning i USA. Handeln skulle alltså öka explosionsartat. EU-företagen skulle få det tuffare när de tioprocentiga tullarna för import av bilar från USA till EU tas bort. Samtidigt skulle de vinna stort på att USA stryker sina 25-procentiga tullar mot EU på pickuper och skåpbilar. EU-företagen skulle även tjäna mycket på färre och lägre icke-tariffära handelshinder – särskilt i och med att miljö- och säkerhetsbestämmelser samordnas (European Parliament 2015, 106f). Sammanvägningen i CEPR-studien indikerar att Europa är klart konkurrenskraftigt och skulle klara denna omställning bra. Jobben skulle bli fler.

Minusprognosen för elektriska maskiner är osäker. Den negativa effekten i kalkylen är till stor del kopplad till att bilaterala TTIP-åtgärder mot de icke-tariffära handelshindren mellan EU och USA även skulle gynna exportörer i omvärlden. Det är fullt möjligt att det skulle uppstå en sådan effekt, men att den skulle bli så stark är tveksamt. Några stora jobbförluster bör nog inte tas ut i förväg (European Parliament 2015, 63).

När det gäller metall och metallprodukter skulle det på EU-sidan uppstå konkurrenskraftsproblem. Dessa skulle i sin tur slå mot sysselsättningen. Huvudproblemet är att det i denna sektor handlar mycket om energislukande

tillverkningsprocesser och att de amerikanska energikostnaderna är betydligt lägre än de europeiska (European Parliament 2015, 12, 66, 90).

Här är det på sin plats att betona – i linje med tidigare kommentarer – att CEPR-studien alltså bygger på i grunden orealistiska antaganden om en fullt flexibel och friktionsfri arbetsmarknad. Där studien trots allt har något att säga om jobbrelaterade effekter, om löner samt omsättning och omflyttning på arbetsmarknaden, bör det tas med en nypa salt. Raza et al. (2014, 15ff) är en av flera kritiska röster som pekar på det sannolika i att förändringarna på den verkliga arbetsmarknaden särskilt i det korta perspektivet skulle präglas av friktion, omställningsproblem, arbetslöshet och en viss utslagning.

Kommerskollegiums Sverige-studie säger ingenting om jobbeffekter. Den innehåller dock en skattning av hur värdet av produktionen skulle förändras i olika sektorer. Detta ger en indirekt vink om vad som skulle kunna hända med sysselsättningen. Några exempel på hur produktionen både skulle öka och minska: jordbruk +0,8 procent, mediciner/kemikalier -0,6 procent, elektronisk utrustning -0,3 procent, motorfordon +1,1 procent, luftfart -1,7 procent, metaller +0,6 procent, träprodukter -0,2 procent, transporttjänster noll procent, finansiella tjänster noll procent, försäkring +0,3 procent, byggande noll procent. Detta antyder, i linje med de faktiska sysselsättnings-skattningarna för EU som helhet, att motorfordon skulle bli en vinnare och att elektronik är en möjlig problemsektor. Medan siffran för metallsektorn är relativt positiv är siffrorna för mediciner/kemikalier och luftfart oroväckande.

Går man från dessa observationer över till mer generella sysselsättnings- och arbetslöshetseffekter finns det några hållpunkter.

I Europaparlamentets utredning förs ett resonemang utifrån löneökningarna i CEPR-studien. Det går att argumentera för att ökningarna indikerar en stärkt efterfrågan på arbetskraft. Denna stärkta efterfrågan borde i sin tur kunna ge positiva sysselsättningseffekter (EPRS 2014, 2, 16f, 51). Även i CEPR-studien som sådan finns en antydning åt detta håll (CEPR 2013, 71). Resonemanget ska möjligen inte drivas för långt, men det finns ändå en del som talar för att logiken kan stämma.

Från EU-kommissionens sida har man för att komplettera CEPR-studien gjort en egen enkel kalkyl över de förväntade sysselsättningseffekterna. Man utgår från en erfarenhetsbaserad skattning som säger att varje miljard av handel med varor och tjänster ger omkring 15 000 jobb inom EU. När man sedan relaterar denna siffra till den handelsökning som CEPR förutspår blir slutsatsen att TTIP skulle kunna göra att de exportberoende jobben i EU ökar med flera miljoner (European Commission 2013, 8). Beräkningen blir naturligtvis mycket grov, men innehåller även den en tydlig dos av logik.

De två av modellstudierna som inkluderar jobbeffekter, Bertelsmann och Capaldo, pekar åt helt olika håll. På basis av urstarka bilaterala handels-effekter blir Bertelsmann-slutsatsen att jobben skulle bli ca 1,3 miljoner fler

inom EU. Capaldo räknar sig, med antaganden om en svag ekonomisk utveckling i botten, i stället fram till ett scenario där jobben skulle bli uppemot 600 000 färre.

Att väva ihop alla dessa siffror till en helhetsbild är definitivt inte lätt. Att hävda något mycket bestämt i jobbfrågan är knappast trovärdigt. Detta är helt enkelt det mångfacetterade, bitvis svårtolkade och bitvis ganska tunna underlag som vi har att förhålla oss till.

7. Slutsatser

Det finns goda skäl att i grunden förhålla sig positiv till TTIP och TTIP-förhandlingarna.

Många är överens om att den globala efterkrigstrenden mot alltmer av frihandel har varit något som nästan alla tjänat på. Frihandel är i huvudsak positivt. Tittar man på de studier som gjorts av hur TTIP skulle påverka EU tyder det mesta på att handeln skulle öka markant och att BNP skulle öka snarare än minska. Om man sätter en parentes kring de två avvikarstudier som pekar åt olika håll, den mycket positiva Bertelsmann och den mycket negativa Capaldo, blir medelprognosen att TTIP skulle stimulera ekonomin på båda sidor Atlanten. Denna generella bild gäller även för Sverige.

Ser man specifikt till jobbaspecten pekar empiriska studier på att de kort-siktiga jobbeffekterna av ökad frihandel har varierat, men att arbetslösheten på lång sikt som regel har sänkts. Om man även här sätter en parentes kring Bertelsmann och Capaldo är argumenten någorlunda starka för att TTIP för EU:s del skulle ge fler jobb och höjda löner. Här finns inga särskilda beräkningar för Sverige. Vinnarsektorn inom EU och i Sverige skulle av allt att döma bli motorfordon. Där talar det mesta för en klart ökad sysselsättning. Medan elektriska maskiner och elektronisk utrustning skulle kunna bli en förlorarsektor på både europeisk och svensk nivå finns det utrops- respektive frågetecken för flera andra sektorer.

Till denna relativt positiva grundbedömning ska det snabbt läggas fyra nyanseringar:

- TTIP är inget vanligt handelsavtal. Hur rivandet av icke-tariffära handelshinder – som de positiva effekterna av TTIP i huvudsak bygger på – skulle fungera i praktiken är svårt att säga.
- De modellbaserade prognoser som gjorts för effekterna av TTIP är inte särskilt pålitliga och ska snarast ses som kvalificerade ”bästa gissningar”.

- Eftersom flera av de modellbaserade prognoserna bygger på orealistiska antaganden om arbetsmarknaden är förutsägelserna i det avseendet extra osäkra. Eventuella kortsiktiga omställningsproblem på arbetsmarknaden uppmärksammas nästan inte alls.
- Vid sidan av förändringarna av handelsvolymerna skulle TTIP:s övergripande effekter bli relativt små. Sett till ekonomin som helhet talar vi om begränsade tillväxt- och sysselsättningsökningar.

Sammantaget kan TTIP bli bra. Hela den bökiga förhandlingsprocessen kan så småningom visa sig ha varit en riktigt värdefull investering.

Samtidigt är det tydligt att TTIP inte kan bli någon mirakel- eller universalösning för de europeiska jobben eller den europeiska ekonomin. Även om avtalet skulle få ett bättre utfall än i prognoserna skulle genomslaget knappast bli så stort. Det finns också en risk att TTIP – även i förhållande till de modesta prognoserna – skulle kunna bli en besvikelse. Med så osäkra kalkyler ryms också svagare positiva effekter och vissa negativa effekter inom ramen för vad som är att betrakta som möjligt.

I den definitiva TTIP-ekvationen kan det därtill vara aktuellt att inkludera miljörelaterade, sociala och demokratiska hänsynstaganden. Frågorna berörs inte i denna rapport. EU-kommissionens förhandlingsmandat innebär att miljörelaterade och sociala krav inom EU inte ska urholkas samt att demokratiskt beslutsfattande inte får inskränkas på något orimligt vis i investeringsmekanismen ISDS. Om kommissionen misslyckas i något av dessa avseenden måste det vägas in i helhetsbedömningen.

Det finns för närvarande både himmels- och helvetespredikanter i TTIP-debatten. Avtalet beskrivs – ofta med ett målande språk – som en frälsare eller en förgörare. Den säkraste prognos som man kan göra i allt detta är nog att ingen av dessa båda sidor kommer att få rätt. Allt talar för att det nyanserade ligger betydligt närmare sanningen än det onyanserade.

Referenser

- Bertelsmann Stiftung 2013: "Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). Who benefits from a free trade deal? Part 1: Macroeconomic Effects", www.bfna.org.
- Capaldo, Jeronim 2014: "The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability", Global Development And Environment Institute Working Paper No 14-03, Tufts University, www.ase.tufts.edu/gdae.
- CEPR 2013: "Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment. An Economic Assessment", www.ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip.
- CEPII 2013: "Transatlantic Trade: Whither Partnership, Which Economic Consequences?", www.cepii.fr.
- Dutt, Pushan et al 2009: "International trade and unemployment: Theory and cross-national evidence", i Journal of International Economics, vol 78(1), 32-44.
- Ecorys 2009: "Non-Tariff Measures in EU-US Trade and Investment – An Economic Analysis, www.ecorys.com.
- European Commission 2013: "Transatlantic Trade and Investment Partnership. The Economic Analysis Explained", www.ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip.
- European Parliament (Directorate General for Internal Policies, Policy Department A) 2015: "TTIP Impacts on European Energy Markets and Manufacturing Industries. Study for the ITRE committee", www.europarl.europa.eu/committees/en/supporting-analyses-search.html.
- European Parliamentary Research Service (EPRS) 2014: "EU-US Transatlantic Trade and Investment Partnership. Detailed Appraisal of the European Commission's Impact Assessment", www.eptthinktank.eu.
- Felbermayr et al 2011: "Trade and unemployment: What do the data say?", i European Economic Review, vol 55(6), 741-758.
- Görg, Holger 2011: "Globalization, offshoring and jobs", i Bacchetta, M & Jansen, M (ed): Making Globalization Socially Sustainable, www.wto.org.
- Kommerskollegium 2012: "Potential Effects from an EU-US Free Trade Agreement – Sweden in Focus", www.kommers.se.
- Lemne, Carola (vd Svenskt Näringsliv) 2015-01-12: "Tydlig majoritet av svenska företag skulle exportera mer med TTIP", på Europaportalen: www.europaportalen.se.
- Raza et al 2014: "ASSESS_TTIP: Assessing the Claimed Benefits of the Transatlantic Trade and Investment Partnership", www.oefse.at.
- World Trade Organisation 2013: "World Trade Report 2013: Factors shaping the future of world trade", www.wto.org.

Förhandlingar pågår mellan EU och USA om ett handelsavtal, det s.k. TTIP-avtalet. David Ljung, politiskt sakkunnig för de svenska S-ledamöterna i EU-parlamentet, väger i en genomgång av de utredningar som finns fördelar och nackdelar när det gäller jobben.

Ansvarig utgivare: Ann-Sofie Hermansson
www.tankeverksamheten.se - redaktion@tankeverksamheten.se
ISBN 978-91-87077-41-8